

Sakarya Üniversitesi Yayınları No:201
Sakarya Nehri Çevresi Öğrenci Projeleri
Editör : Öğr. Üyesi Dr. Senem Doyduk
Kapak Tasarımı: İbrahim Halil Çiftçi
Tasarım ve Mizanpaj: Enise Üzüm, Kübra Tosun
Sakarya, 2019

Sakarya Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun 07.11.2019 tarih ve 656/4 nolu karar ile basılmıştır

ISBN: 978-605-2238-17-2

Basım : Kasım 2019

Baskı : Sakarya Üniversitesi Basımevi

Müdürlüğü

Kemalpaşa Mahallesi Üniversite Caddesi

54050 Serdivan / SAKARYA

Tel : +90 (264) 295 54 54

PROJE NUMARALARI ve ÇALIŞMA ALANLARI

İÇİNDEKİLER

Editorial Yazı

- 1 | **Senem Doyduk**
Kentsel Tasarım Stüdyo Yürütücülüğü Deneyimi

Görüş Yazıları

- 3 | **Necati Caner Altay**
Doğayı ve Yerel (Kırsal) Kültürü Yeniden Kazanmak Üzerine İncelemeler
- 4 | **Murat Çetin**
Bir Nehrin Kıyısını Tasarlamak; Mimarlık Eğitiminde Bir Ciddiyet ve Sorumluluk Adacığ Olarak Sakarya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri
- 9 | **Hürşah Ulku Kaya**
Bir Puzzle Bütünleme Denemesi
- 10 | **Rahmi Uysalkan**
Öğrenenlerle Öğrenmek
- 11 | **Serkan Yetgin**
Sakarya Cephesinden Notlar

Projeler

- 12 | **Yusuf Karabacak - Fatih Varlı - Hasan Aysu**
Kolektif Belleğe Dair İzlerin Keşfi ve Yeni Öneriler: Geyve-Alifuatpaşa Mahallesi Örneği
- 17 | **Sümeyye Karakaya - Hikmet Sağlam - Şüheda Yılmaz**
Doğançay Bölgesindeki HES Projesinin İnsan ve Doğa Üzerindeki Olumsuz Etkilerinin İyileştirilmesi
- 23 | **Abdulsamed Yeşilbaş - Sinan Bayrambaş - Muhammed Sabri Sever**
Mollaköy Göletler Bölgesinin Tarım ve Hayvancılık Bağlamında Canlandırılması
- 29 | **Ahmet Dereli - Bedirhan Balcı - Alperen Zengin**
Mollaköy Göletleri'nin Yerlisiyle Doğa Turizmüne Kazandırılması
- 36 | **Enise Üzüm - Melih Kuruçay - Nilay Koçak**
Sakarya Nehri'nin Zedelenmiş Bölgelerinin Tespiti ve İfşa Edilmesi
- 44 | **Oğuzhan Keleş - İbrahim Halil Çiftçi - Büşra Altın**
Sakarya Nehri Üzerinde Etnik Köken Bağlamında Kültürel/Doğa Gezi Rota Önerisini Maksudiye Üzerinden İncelenmesi
- 50 | **Merve Dinç - Rümeysa Gür - Zeliha Bayındır**
Gölkent Kum ve Taş Ocağı Alanlarının Yeni Üretim Dinamikleriyle Dönüşümü
- 56 | **Ümrhan Acar - Gamze Nur Yeni**
Sakarya Nehri Kıyısında Var Olan Ek Yapılardan Referanslarla Kırsal Üretim Ağı Oluşturmak
- 60 | **Ajda Peçana - Aleyna Ak - Murathan Yıldız**
Sakarya Nehri Koruma Önerisi

Senem Doyduk

Kentsel Tasarım Stüdyo Yürütücülüğü Deneyimi

Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü 2018-2019 Güz Dönemi'nde yürütücüsü olduğum derslerden biri de "MIM 305 Kentsel Tasarım" dersi idi. "Anadolu Üniversiteleri'nde mimarlık eğitimi nereye gidiyor?" sorgulamalarını yapacak olanlar içerisinde olmadığımız için, uzmanlık alanlarımızın dışında vermek zorunda kaldığımız bir dersi daha can havliyle tamamladık. Her zamanki gibi öğrencilerimizin ilgisi ve gayretinin yanı sıra, meslektaşlarımızın verdiği gönüllü desteklerle gerçekleşebildi.

Proje çalışma alanı olarak, Sakarya Nehri ve çevresindeki yerleşim yerleri verildi. Alan seçimi dersi bu şubeden alan 52 öğrenciye bırakıldı. Toplam 18 grubun yer ve proje konu seçimleri, proje başlıklarından da görüleceği üzere çeşitlilik içeriyor. Kırsal ve kent merkezindeki alanların ortak özelliği, Sakarya Nehri ile olan ilişkileri ya da ilişkisizlikleriydi.

Dönem bittikten sonra jüri üyelerimizin de önerisiyle bu çalışmalar gelecekte bizlere bir anı bırakması, öğrencilerin kişisel arşivlerine koyması, şartlarının ağırlığına rağmen öğrencilerin gösterdikleri olağanüstü gayreti anımsayabilmemiz için bir araya getirildi. Bu nedenle 18 kentsel tasarım projesinin tamamı bu kitapçıkta yer almıyor, projeleri teslim ettikten sonra, yeni bir dönem başladığından ve yeni dönemin yoğunluğu nedeniyle tüm gruplar bu derlemeye zaman ayıramadı.

Kitapçıkta yer almayan projelerden de bazılarını anmak isterim, zira içlerinde son derece özgün yaklaşımları olan projeler vardı. Örneğin; Gölkent bölgesinde torf toprağıyla yapılacak çiçekçilik üretimini öneren ve yerliye yeni bir geçim kaynağı modeli çıkaran projeydi.

Ayrıca, bir modern mimarlık mirası olup son derece bakımsız durumda olan Sakarya Köprüsü'nün çevre düzenlemesi, Yeni Stadyumun çevresine Sakarya Spor taraftarı olan Tatangalar'ın eğitim üretim eğlence mekanları kurgulayan proje, Kavaklıoğlu Mahallesi için Üretilen proje-lerin en azından başlıklarını anmak isterim.

Dönem boyunca bu ders özelinde araştırma görevlisi desteği alınmanın olanaksızlığı nedeniyle, dersi alan öğrenci arkadaşlardan Feyzanur Güllüce ve Kader Ergin'in gönüllü öğrenci asistanlıkları dersin yükünü hafiflettiği gibi, önerileriyle dersin yürütülmesine yapıcı katkılar da sağladılar.

Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi'nde master programına başlayan ve tek bir hafta bile dersimizi kaçırmayarak Sakarya'ya gelen meslektaşım Kübra Tosun, gönüllü asistanlığın yanı sıra bu kitapçığın tasarlanmasını da Halil İbrahim Çiftçi ve Enise Üzüm ile birlikte gerçekleştirdi.

Kentsel Tasarım dersi projelerini hem öğrenciler hem de benim için heyecan verici bir tempoyla derinlemesine araştırılmasına sevk eden en itici unsur hiç şüphesiz ki jüri üyelerimizdi. Gönüllü olarak 4 kez Sakarya'ya gelen, meslektaşlarımız ve dostlarımız projelerle kurduğumuz ilişkileri sıkılaştırdılar ve her farklı proje alanı için bambaşka içeriklerde sorunlar ve potansiyeller keşfetmemizi sağladılar. Bu kitapçığın sorular da hem bölümümüzle hem de bu dersle ilgili görüşlerini paylaştılar.

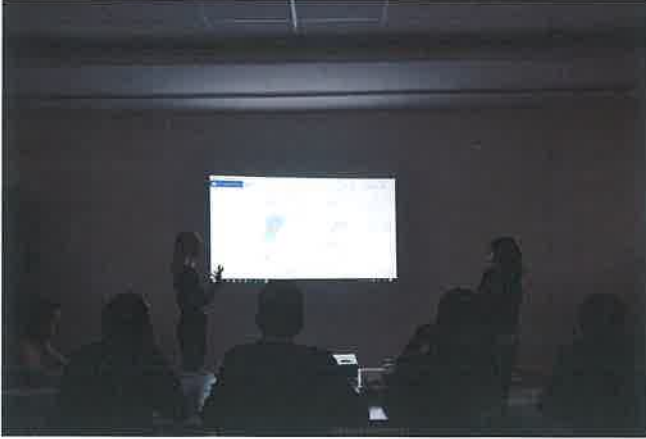
Dersin bu kadar yoğun ve öğretici geçmesini sağlayan başta Sakarya Mimarlık Bölümü öğrencilerine, ardından jüri üyelerimiz; Necati Caner Altay, Murat Çetin, Hürşah Utku Kaya, Rahmi Uysalkan ve Serkan Yetgin'e emekleri ve destekleri için teşekkür ederim.

Murat Çetin

Bir Nehrin Kıyısını Tasarlamak; Mimarlık Eğitiminde Bir Ciddiyet ve Sorumluluk AdacığI Olarak Sakarya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri

Giriş

Bu yazıda mimarlığın ve özellikle de eğitiminin düştüğü çıkmaz içinde, ana akım mimarlık eğitimi furyasının cezbedici tuzaklarına düşmeden, sessiz sedasız çalışan bir grup öğrencinin bir dönemlik çalışmalarının bir değerlendirmesi yapılacaktır. Dönem boyunca konuk jüri üyesi olarak katılma şansını elde ettiğimiz ve projelerin değindiği sorunlar İtibarıyla verimli bir tartışma ortamı bulabildiğimiz Sakarya Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, 3. Yıl Kentsel Tasarım Stüdyosu öğrencileri, Sakarya Nehri ve kıyı bandı boyunca mevcut sorunları saptayarak kapsamlı analiz çalışmaları ile, bu analizler sonucunda, kendi gruplarında çeşitli bölgelere odaklanarak saptadıkları bu sorunlara gerek bütüncül gerek lokal çözüm önerileri geliştirtiler. Bu yazıda öğrencilerce geliştirilen müdahale önerilerinin mimari niteliklerinden ziyade, öğrencilerin süreç boyunca geliştirdikleri yaklaşımlar ve bundan da önemlisi takındıkları tutumu ele almak istiyorum. Bu farklı ve umut vadeden tutumun, mimarlık eğitiminin giderek toplumsal gerçekliklerden uzaklaşan seçkin bir sanatsal ve kavramsal uğraşı haline gelmekte olduğu bir iklimde Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde tezahür ettiğini görmek ayrıca sevindirici olduğunu belirtmem gerekir.

Kuşkusuz böylesi büyük ölçekli bir kentsel, hatta kırsal planlama probleminin, ekonomi, sosyoloji, siyaset, hukuk, kamu yönetimi, ziraat, çevre mühendisliği gibi çok disiplinli bir konu söz konusu iken, henüz 3. Yılların başında olan mimarlık öğrencilerinin, bu karmaşık problemler yumağını tüm boyutlarıyla çözümlenmelerini beklemek haksızlık olurdu. Bu gerçekliğe rağmen, öğrencilerin, bu çok boyutlu unsurların farkında ve bilincinde olduklarını gösterebilecek düzeyde hazırlık yaptığını teslim etmeliyim. Şüphesiz ki profili, şehir plancısı, sosyolog ve mimar üyelerden oluşan jürinin yönlendirmeleri öğrencilerce de oldukça iyi değerlendirilmişti. Başta da belirttiğim gibi, burada üzerinde durmayı tercih ettiğim nokta, giderek daha üsttenci bir konuma doğru itilen mimarlık kavrayışının hâkim olduğu bir ortamda, Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü 3. Yıl

Kentsel Tasarım Stüdyosu'nda projeye konu edilen alanda yaşayan gerçek halkın, gerçek gereksinim ve gerçek koşulları üzerinden bir değerlendirme yapılması için sarf edilen olağanüstü gayret olacak. Pek çok mimarlık okulundaki stüdyolardan ve jürilerden alışık olduğumuzun aksine, burada mimarın kendini geride tutmaya çalıştığına tanık olduğumuz bir süreç yaşandı. Hemen hemen tüm mimarlık okullarında gözlenen ve son kertede bir mimari ürünün ön plana çıktığı ve değerlendirmenin bu ürün üzerinden yürütüldüğü süreç yerine, saptanan sorunlara yaklaşımın, bu yaklaşımın arkasındaki bütüncül zihniyetin çok daha önem taşıdığı bir dönem yaşamak gerek öğrenciler gerekse (ve hatta belki de daha çok) jüri üyeleri için ol dukça tatmin ediciydi. Yine neredeyse tüm mimarlık okullarında gözlenen ve esasen çok daha problemlili olan ise proje önerisinin ve özellikle de önerenin kendine, kendi bilgi alanının yeterliliğine ve hatta belki de üstünlüğüne dair 'bilinçsizce' bir özgüven iken, burada (biraz da bir Anadolu Üniversitesi olmanın tevazuundan kaynaklanan) kendilerine verilen problem alanında etkin diğer disiplinlere dair bilgi edinme (ve bunu yaparken de bu disiplinlere saygıyla yaklaşma) zorunluluğunu içselleştirebilmiş öğrenciler görebilmek de çok önemliydi. Çünkü hâkim mimarlık eğitimi öğrencisine her alana dair (neredeyse tanı vergisi) bir hakimiyet psikolojisi aşlamakta çok başarılıdır. Ne yazık ki bu ciddi yanılığın bir norm olarak yerleşmesine ve köklenmesine bilerek ya da bilmeyerek hizmet eden üsttenci mimarlık eğitimi yaklaşımı jürilerde de kendini gösterebilir. Burada ise, bu karmaşık sorunlar ve giridiler silsilesine vakıf olabilmeye dair mütevazı bir gayretin yanısıra, bu çabanın karşılığını bulacağına dair safiyane ama samimi bir umudun varlığı dikkat çekiciydi. Mimarlığa sadece bir meslek sovenizmi ile değil, insanlığın sorunlarına hitap edilebilir aracı olmasından ötürü saygı duyulduğunu görebildiğimiz nadir ortamlardan birinde bulunmak da ayrıca duygulandırıcıydı. Bu olguların her başarı düzeyinden öğrencide hissediliyor olması ise, Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde bir ciddiyet, sorumluluk ve tevazu ikliminin köklü biçimde tesis edildiğinin açık bir göstergesi. Sakarya Üniversitesi'ndeki Mimarlık öğrencilerini şu ifadelerle tanımlarsam yanlış olmaz; Naifçe bir inanç, yetişkince bir sorumluluk, neferesine bir disiplin ve safiyane bir gayret... Bu nitelikleri dört farklı çerçevede saptamak mümkün. Bunlardan birincisi mimarlığın bir sanat olarak veya toplumsal ve insani bir sorumluluk olarak algılanma ayırımında yatıyor. İkinci olarak, mimarlığın kendinden menkul bir disiplin ve ölçek meselesi olarak veya diğer disiplinler ve ölçekler arası bir mesele olarak algılanma ayırımında bu saptama yapılabilir. Üçüncü olarak, mimarlığın salt masa veya bilgisayar başında yürütülen bir uğraşı veya sahada insanlarla etkileşim halinde yürütülebilen bir uğraşı olarak algılanmasına dair ayırımın söz edilebilir. Dördüncü olarak da mimarlığın bireysel veya kolektif bir uğraşı olarak algılanma ayırımı geliyor. Bu dört unsur mimarlığın ve özellikle de eğitiminin içine düştüğü çıkmazı da işaret ediyor. Bu nedenle Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencileri ile yaşadığımız süreçte öne çıkan bu dört unsuru ve ana akım mimarlık eğitimi ile farklarını birer birer değerlendirmek isterim.

Bir Nehrin Kıyısını Tasarlamak; Mimarlık Eğitiminde Bir Ciddiyet ve Sorumluluk AdacığI Olarak Sakarya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri

Mimarlığı Öğrenmek mi, İnsanlığın Sorumluluğunu Almak mı?

Mimarlık eğitimi, uzunca bir süredir yapılar inşa etmeye dair bilgilerin aktarıldığı, giderek de yaratıcı, daha da doğrusu, etkileyici, çarpıcı, şaşırtıcı, düşündürücü bina formlarının ortaya konması için özel bir çaba harcanan sanatsal, kavramsal ve hatta felsefi bir uğraşının formatlanma mecrası haline geldiğine dair bir izlenim veriyor. Bu izlenim artık o kadar baskın (ve dolayısıyla artık rahatsızlık verici) haline geldiğinden olsa gerek ki, bu mecranın özellikle de akademiye temas eden kıyılarında, eğitim programları, müfredatları, proje ve sergi konuları, toplumsal içerikli malzemelerle soslamlanmaya ve süslenmeye çalışılıyor. Ne yazık ki bu göstermelik çabanın samimiyezsizliğinden ötürü, bu toplumsalcı mimarlık fuyası, azınlıklar meselesinden göçmenler konusuna, toplumsal cinsiyet eşitliği sorunundan kent ve kentli hakları söylemlerine, kamusal alan ve adalet tartışmasından, kentsel-mekânsal politikalara kadar uzanan geniş bir yelpazede söz söylemeye soyunurken, o her şeyi tasarlayabileceğine dair bilinçsiz özgüveni ve üsttenci tavrını bırakamıyor. O yüzden de mimarlık eğitimi tüm gerçekliklerden ve özellikle halktan kopukluğunu gidermek bir yana, çok da uzmanı olmadığı alanlarda dahi ahkam kesme eğilimi arttığundan toplumun her kesiminden giderek daha kopuk, ve giderek daha küstah (ve ne yazık ki sadece bu yeni ilgi duyup sahiplenmeye çalıştığı alanlara değil kendi mesleğine dair donanımı da oldukça zayıf) bir figür yetiştirmeye yönelik bir formatlanma sürecine doğru evriliyor. Bu eğilim tüm okulların müfredatlarında, konuk olduğumuz jürilerde, açılışlarına katıldığımız sergilerde, ve özellikle de öğretim kadrolarının sosyal medya hesaplarındaki gururlu paylaşımlarda rahatça okunabiliyor.

Bu formatlanma süreci, topluma, halka, insanlığa sadece mimarlık aracılığıyla (ancak diğer tüm disiplinlerle beraber) hizmet eden ve kolektif çalışma bilincini içselleştirmiş aktörler yerine, edindiği bu sahte güven ile tüm aktörlere, kitlelere ne yapması gerektiğini söyleyebileceğini düşünen, 'yarattığı' o ilginç formlarla, strüktürlerle, mekanlarla sorunları çözebileceğine inanan (ne yazık ki kifayetsiz ve bu kifayetsizliğine dair bir farkındalıktan da yoksun) startlar yaratmaya yelteniyor. Bu yaygın ortama bakınca, hem kendi disiplininin hem de toplumsal bir eylem olan mimarlığın etkileşime girdiği ve kesiştiği diğer disiplinlerin giderek karmaşıklaşan bilgi bombardımanı altında bir nebze olsun tevazu, kendi bilgisinden şüphe duyma, bu bilgi dağına erişebilme yönünde biraz olsun endişe ve ekstra bir gayret gibi bazı değer ve erdemleri bulmaya dair ciddi bir ümitsizlik ortamı etrafımızı sanyor.

Tam bu genel yalınlık içerisindeyken, Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü Kentsel Tasarım Stüdyosu öğrencilerinin kendilerine verilen bir probleme, okullarında sahip oldukları kısıtlılıklara rağmen, nasıl bir ciddiyetle, sorumlulukla ve bir o kadar da tevazu ile yaklaşıtlarını görmek, tadınızın epey kaçtığı, geleceğe dair umudunuzu neredeyse tamamen yitirdiğiniz bir kentte başıboş öylesine yürürken, tesadüfen rastladığınız, yıkık dökük, ama hayat ve samimiyet dolu bir mahallede kendinizi bulmak gibiydi. Bu mahallenin yaşam şartlarının neredeyse asla düzelemeyeceğini gayet iyi

bilseniz de oradaki saf, özenli, ikeli ve mütevazı gayretin içinde bulunmanın değerini keşfedip yalnızca o ortama katkı vermek değil bu ortamdan öğrenebilmek, insani kazanımlar da elde edebilmek konusunda kendinize engel olamayacağınızı fark etme anıyla özdeş bir deneyimden söz ediyorum.

Wills (1991) mimarlıktaki sanatsal boyutun yanlış algılanışına değiniyor ve (özellikle teknolojinin de etkisiyle) mimarlığı daha ileri bir soyutlama ve uzmanlaşmaya yönelten bu sahte algının, mimarlığın 'işlevsel binaları' salt bir 'estetik paketleme' olgusuna indirgediğini belirtiyor. Mimarlığın toplumsal sorumluluğundan kopuşunun kökenlerinin ise burada bulunabileceğini ileri sürüyor. Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencilerinde gözlemediğim ve çok kıymetli bulduğum şeyin tam da bu sanat ve soyutlama fetişizmine gösterdikleri doğal bağısıklık olduğunu düşünüyorum. Ürünün iyi resim verip vermediğini ve kendi sanatsal egolarını kendiliğinden çok arka planda tuttukları biraz da şaşırarak gözlediğim Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencileri, özellikle de kent ve kır kesişimindeki böyle bir sorunsal karşısında tüm dönem boyunca bir mirmardan çok bir sivil kurtarma ekibinin gönüllü anonim üyeleri gibi bir tavır takınmışlardı. Dolayısıyla kendi mimarlık eğitimlerini, insanlığın sorumluluğunu kolektif olarak üstlenme girişimine dönüştürebilmişlerdi.

Her şeyden önce sorumlu bir insan olmaya dair erdemlerin mimarlık eğitiminde çoktan unutulduğu (ki bunun toplumsal duyarlılık ve yardımseverlik olgularıyla tatmin olma ve hatta bundan bireysel, kurumsal veya mesleki prim yapmaktan çok farklı bir şey olduğunu vurgulamam gerekir) bir iklimde, bu kavrayış tüm jüri üyeleri gibi benim için de 'çölde bir vaha' etkisi yarattı. Kuşkusuz ki yaptığı ufak bir mimari projede tüm insanlığın yükünü omuzlamak oldukça ağır bir şeydir ve belki de gereksizdir. Ancak, mimarlık aracılığıyla yaptığımız iş sadece kendinden ibaret değildi.

Bir Nehrin Kıyısını Tasarlamak; Mimarlık Eğitiminde Bir Ciddiyet ve Sorumluluk AdacığI Olarak Sakarya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri

Bu bağlamda da "yahu, bu projeyi yapıyorum, bu kararları veriyorum, bu çizimleri çiziyorum ama acaba bu yaptıklarım benim farkında olmadığım başka sonuçlara yol açabilir mi...?" diye sorabilmek ve "aman neyse, boşver..." dememek, bundan bir nebze endişe duymak, endişelenmek bir yana; "ben biraz araştırayım da yaptıklarımı bir üst bağlama oturtmaya çalışayım..." deyip ek bir çaba gösterebilmek de çok ama çok değerlidir.

İnsani ve Ölçekler Arası bir UğraşI Alanı Olarak Kentsel Mimarlık Kavrayışı

Her kentsel tasarım probleminde olduğu gibi Sakarya Nehri kıyısına yönelik bu stüdyoda da konuya şehir planlama, ekonomi, sosyoloji, siyaset ilişkileri bağlamından bakılması kaçınılmazdı. Pek çok mimarlık okulundaki kentsel tasarım stüdyoları, eğer şanslılar ise şehir planlama veya kentsel tasarım konularında uzmanlaşmış öğretim üyelerinde yürütülüyorsa, bu disiplinlere dair genel geçer fikirlere dayalı olarak bu boyutlara yüzeysel olarak değinen ancak sonuçta büyük ölçekli bir mimari yanıtla bu soruna cevap veren (vermek zorunda kalan) bir süreç izlerler. Böylesi bir süreç, meslek adaylarında böylesi karmaşık problemlerin başlangıçta yapılan birkaç analiz paftası ve sonuçla ilişkilendirmeyen bazı tartışmalara indirgenebilecek kadar yüzeysel konular olduğu, biraz da zorunluktan göstermelik olarak yapıldığı ve netice itibarıyla mimari ürünün nasılsa 'bir şekilde' bunlara çözüm getirebileceğine dair bir yanılgıya kapılırlar.

Sadece kendi mimari projesi ile müdahale ettiği alana (ve onun kompleks, çok disiplinli, çok ölçekli problemlerine) ışık tutmak suretiyle insanlığı aydınlatma misyonunu kendine biçen mimar adayları arasında nadiren görülen bir tür tevazuu ise Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü Kentsel Tasarım atölyesinde görme şansı edindik. Kuşkusuz ki, Sakarya Mimarlık ortamı da bu uzmanlıklardan, çok disiplinli çalışma yöntem, imkân ve alışkanlıklarından yoksundu. Ancak tek fark bu uzmanlıkların önemine dair endişeye varan bir farkındalık, ve bu alanları kendi bilgi alanlarıyla ilişkilendirmeye yönelik olağanüstü bir gayretti. Pallasmaa'nın 'tevazuunun mimarisi' kavramıyla da işaret ettiği, önce problem alanındaki deneyimi önemseyen bir birey olarak karşımıza çıkan öğrenciler, problem alanındaki çözümlerden etkilenen her bir yerel aktörün sorumluluğunu üstlenerek, onların gündelik hayatına etki edecek üst ve alt ölçekli disipline dair bir bilgi arayışına girmiş ve bunların birbirlerine etkilerini düşünmek için zihinlerini zorluyorlardı.

Son kertede bir okul ödevi niteliğindeki bir stüdyo projesi olan bir Sakarya Nehri Kıyısı Bandı Kentsel Tasarım Projeleriyle adeta tüm insanlığın sorunlarını omuzuna yüklenmişlik duygusu ile bu derece bir tevazuu bir arada barındırabilmelerini yaşları itibarıyla erken bir bilgeliliğe yormak pek olası görünmüyordu. Bu ancak içinde var oldukları mikro-ortamla ilgili olabildi ki bunu da birazdan tartışacağım. Schuman (1991) mesleğin toplumsal problemleri çözme veya sosyal değişim yaratma kapasitesini abartan araçsallaştırma yaklaşımlarını eleştirirken, mimarlığın kendisine özellikle de 'simge yapılar' yoluyla bir 'kahramanlık' rolü biçme gafletine düştüğünü iddia ediyor. Buradan hareketle de daha mütevazı ve 'bir varoluş çerçevesi olarak mimarlık' (architecture as a 'framework for existence') olarak adlandırdığı bir mimarlık modeli öneriyor. Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde ve özellikle de Kentsel Tasarım Stüdyosunda tezahür eden bu insancıl ve ölçekler arası / disiplinler arası etkileşime dair duyarlılıkla yönlenen mimari yaklaşım da kendilerini kahraman olarak görmeyen ve mimari ürünün simgeselliğine fotojenikliğine hemen hemen hiç prim vermeyen tavırla Schuman (2010)'ın sözünü ettiği 'bir varoluş çerçevesi olarak mimarlık' yaklaşımını andırıyor.

Bir Monitör, Bir Fotoblok veya Bir Instagram Karesi Olarak Mimarlığa Karşın Bir Saha Uğraşısı Olarak Mimarlık

Şüphesiz ki çoğu mimarlık stüdyosu, özellikle de Kentsel Tasarım Stüdyolarının neredeyse hemen hepsi, proje öncesi bir saha gezisini geleneksel hale getirmiştir. Bu geziler yerinde analiz için bir imkân sunmakta birlikte, eğlenme, kaynaşma ve gerek oradayken gerekse sonrasında orada çekilen toplu fotoğraflarla sosyal medyada sosyalleşme araçlarıdır.

Bir Nehrin Kıyısını Tasarlamak; Mimarlık Eğitiminde Bir Ciddiyet ve Sorumluluk Adacığ Olarak Sakarya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri

Dolayısıyla, sahada var olma mimarlık eğitiminin temel bir bileşenidir. Bu geziler düzenleyen kurumun olanaklarıyla da ilişkili olarak kısıtlı bir süreyle sınırlandırılır ve çalışmaların büyük kısmı monitör karşısında izole biçimde yürütülür ve en son olarak da foto-bloklu paftalarla izleyici karşısına çıkarılır. Daha sonrasında ise, kimi zaman sergi panolarını çoğunlukla da kişisel ve kurumsal sosyal medya sayfalarını süsler. Bu eğlenceli olduğu kadar da öğretici etkinlik süreci (istisnai örnekler dışında), o stüdyonun kapsamlı analiz ve görsel olarak etkileyici ürünlerle yerelin sorunlarına deva olduğu yanılığısıyla sona erer. Öğrencilerin gittikleri sahayı ne kadar anladığı, yerel aktörlerle ne kadar etkileştiği, sorunları ne kadar algılayıp içselleştirdiği, paylaşılan görüntülerin ve onlara duyulan hayranlık, takdir, beğenilerin arasında genellikle gözden kaçır. Sakarya Üniversitesi Kentsel Tasarım stüdyosunda dönem boyu çeşitli ara jüriyle izleme olanağını bulduğumuz öğrenci grubu ise, mimarlığın ve kentsel tasarımın konvansiyonel analiz yöntemlerinin yanısıra, çok amatörde de olsa sosyoloji ve antropoloji disiplinlerinin araştırma yöntemlerini kullanmaya çalışmışlardı. Bu saha çalışmalarının miktarı, yoğunluğu ve sürekliliği onların neredeyse objektifliğini yitirmelerine yol açacak boyutlarda olmalıydı ki, jüri olarak karşımızda profesyonel birer meslek insanı değil sanki yerel halkın sivil bireylerini görüyor, adeta kendi haklarını savunmaya çalışan bu amaçla da ulaşabildikleri tüm bilgi kaynaklarından dayanaklar sunmaya gayret eden yerel aktörlerle muhatap oluyorduk. Kimileri dar kapsamlı da olsa anketlerle, kimileri ise açık uçlu derinleşmesine mülakat sınıfına sokulabilecek söyleşilerle, kimileri yerel basın arşivlerinden buldukları şu veya bu tür belgelerle sahayı stüdyoya taşımıştı. Elbette ki bilimselliği, istatistiksel açıdan nesnelliği, sistematikliği ve güvenilirliği evrensel ölçütlerle sorgulanabilecek de olsa, böylece imkansızlıklarla boğuşan bir mimarlık okulunda, kendi zamanlarından, bütçelerinden ve daha belki pek çok şeyden fedakârlık ederek, o kıyı bandında seçtikleri odak lokasyonun sorunlarına dair veri toplamak için çırpınmışlardı. Bunun sadece not alacakları bir tür ödev olduğunu bilmiyormuşçasına bir naiflikle bu çalışmalarının bir gün o bölgeye bir katkısı olacağını samimiyetle inanıyor gibiydiler. O yüzden bu kitap çalışmasını da çok anlamlı bulduğumu burada belirtmeliyim.

Holstad (1991) ortak bir düşünce ve inanç siteminin olmadığı günümüz dünyasında mimarlığı belirleyen temel iki sorunun mimarlığın nasıl ve ne için yapıldığı sorulan olduğunu belirterek, bu ikilemin mimarlıktaki sanatsal (yaratıcı) ve toplumsal yaklaşımlara dair için çelişkiyi beraberinde getirdiğini ileri sürüyor. Fakat asıl sorunun bu çelişkidende öte mimarlığın bir ürün olarak kavranmasında görüyor. Gerçeklikten uzak bir idealin materyalize edilmesi tutkusunun ve buna dayanak olarak da birey, toplum ve yerden, bunların gerçekliklerinden kopuk idealize edilmiş bir 'kuram' olgusunu problemlleştiriyor. Buradan hareketle de idealden tekrardan gerçeğe, nasıldan tekrar ne içine dönüşü bir çıkış yolu olarak işaret ediyor. Holstad'ın sözünü ettiği gerçekliğin ise monitörde, AutoCAD'de, 3D-Max'te, V-Ray'de veya Instagram'da değil, sahada, yerelde, insanlarda olduğunu düşündüğümüzde bu stüdyoda yer alan öğrencilerin giderek çöleşen mimarlık ikliminde bir serap olmadığına eminim.

Kolektif bir Bilinç Olarak Mimarlık ve Eğitim

Mimarlığın kolektif niteliği mimarlık eğitiminde dillere pelesenk edilmişse de mimar olmanın bireyin kendisini pazarlanabilir bir ürün olarak inşa etmeye dayalı bir süreç haline geldiğini öğrenciler kavramakta geç kalmazlar. Bu nedenle de biraz da zorla oluşturulan grup çalışmaları genellikle birey üyelerinin birbirlerine iş yitirdiği, sürece boyunca veya sonunda özellikle de düşük not alındığında birbirlerini şikâyet ettikleri bir süreç olarak yaşanır. Grup çalışmasında üretilen kısımlar eğitmenler ve jüri üyelerince kısmen değerlendirilip, asıl değerlendirme ölçütünün öğrencilerin bu çalışma içindeki bireysel sorumluluk alanı olan mimari tasarımlar olduğunu barizce görüldüğü bir ortamda, mimarlığın ve eğitiminin kolektifliğinden dem vurmak da öğrenciler açısından pek inandırıcı olmaz kuşkusuz.

Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü Kentsel Tasarım Stüdyosunda gözlenen grup çalışma disiplininin ise bu anlamda da istisnai bir nitelik sergilediğini ifade edersem mübalağa etmiş olmam. Ara jüri sunumlarında grubu oluşturan her bireydeki heyecan, jüri sunumları boyunca ekip içindeki rol dağılımının akışkanlığı ve bu küçük performansın doğallığı ve samimiyeti kolektif çalışmanın içselleştirildiğinin bir göstergesiydi.

Bir Nehrin Kıyısını Tasarlamak; Mimarlık Eğitiminde Bir Ciddiyet ve Sorumluluk Adacığ Olarak Sakarya Üniversitesi Mimarlık Öğrencileri

Ama bundan da önemli bu kolektif çalışmanın kendilerine sağlayacağı faydadan çok ele aldıkları küçük kıy yerleşimlerdeki küçük insan topluluklarına (köy veya kasaba halklarına, esnafa, çocuklara, topluluklara vs.) kolektif olarak sağlayacağı faydaya verdikleri önemin jüri masasının arkasından dahi hissedilebilmesiydi. Dolayısıyla, öğrencilerin hem analiz hem de proje üretim yöntemlerinde gerçek bir 'kamu' bilincinin oldukça sağlam bir şekilde yerleştiğini gözlemek mümkün.

Jann (2010) dünyadaki mimarlık okullarında ve müfredatlarında etik ve toplumsal hizmet gibi unsurların yerini araştırıyor ve söylemlerde artmasına rağmen fiiliyatta bunun giderek azaldığını ortaya koyarak kapsamlı bir değişimin kaçınılmaz gereğini işaret ediyor. Bu liberalleşme furçasına balıklama atlayan çok sayıda mimarlık okulu varken mimarlık eğitiminde böylesi istisnai bir adacık yaratabilen, mimarlığın böyle kavranabildiği bir mikro-iklim oluşturan Sakarya Üniversitesi Mimarlık Bölümü eğitim kadrosuna (özellikle de yaşadıkları çeşitli zorluklara rağmen sessiz güçlerini bu tür etkileriyle hissettirebilen genç eğitimcilerine) bir gönderme yapmadan bu yazıyı sonlandırmak haksızlık olur.

Bitirirken

Başta da belirttiğim gibi, mimarlığın ve eğitiminin lakaytlık, kifayetsizlik, yüksek ego, fotojenik ürün ve süslü kavram etiketleriyle tanımlanabildiği günümüzde, ciddiyet, sorumluluk, her anlamıyla ve boyutuyla kolektif ruh gibi değer ve erdemleri sergileyen bir mimarlık okulu, bir mimarlık stüdyosuna rastlamak, kaybettiğimize inandığımız umudun tam da o anda tümüyle yitirilmediğini hatırlatıyor. Bu yeniden yeşeren umudun, bu genç mimar adaylarının kamuya geçekten faydalı olabilecekleri pozisyonlara ulaşma fırsatlarını bir gün elde edeceklerine dair umutlanmızla zenginleşeceğine de inanmak istiyorum.

Referanslar

Holstad, M.A., (1991), 'Creativity - Social Responsibility: Why the Split?', Journal of Architectural and Planning Research, V.8., s. 23-27.

Jann, M., (2010), 'Revamping Architectural Education: Ethics, Social Service, and Innovation', International Journal of Arts and Sciences, V.3, (8), s. 45-89.

Pallasmaa, J., (2014 {1999}), Toward an Architecture of Humility: On the Value of Experience (Ch.54), The People, Place, and Space Reader (ed. Jen Jack Gieseking, William Mangold, Cindi Katz, Setha Low, Susan Saegert), Routledge; New York.

Schuman, T., (1991), 'A Framework For Existence: Toward A Non-Heroic Architecture', Journal of Architectural and Planning Research, V.8., s.8-14.

Willis, D.E., (1991), 'Toward An Architecture of Responsibility', Journal of Architectural and Planning Research, V.8., s.15-22.

